

Арсак/Аршак

404 – 358 г.пр.Хр. стперс. Artaxšaçaṛā, със значение *чието царуване е чрез истината*, стгрц. Ἀρταξέρξης ὁ Μνημον, лат. Artaxerxes

Син на Дарий II и царица Парасатида. Името му преди интронизацията е Арсак/Аршак. Понеже имал изключителна памет, елините го наричат Мнемон – *Паметлив*. Брат му Кир (Млади), предявява права над престола, въпреки че формално няма такива. Той е поддържан от влиятелна група придворни, заедно с царица Парасатида. Решителната битка между двамата е при Кунакса (401 г.пр.Хр.), където Кир загива. Подкрепящите го елински наемници (сред които и много спартанци), начело с атинянина Ксенофонт, успяват да се измъкнат от пределите на империята в Азия, и с много премеждия, описани в *Анабазис*, да се върнат в Европа. Следва утежняване на отношенията със Спарта, заради подкрепата за Кир. В 397 г.пр.Хр. Спарта започва открит военен конфликт срещу Персия. За воденето на военните действия в Мала Азия идва самият спартански цар Агезилай II (ок. 442 – ок. 358 г.пр.Хр.). В 395 г.пр.Хр. Агезилай разгромява персийската конница при Сарди, но след няколко дни персийска конница избива много от елините. Персите подписват мирен договор, който трае ок. три месеца. Военните действия вървят с променлив успех до появата при персите на талантливия атински стратег Конон, който ги съветва да търсят победа по море. Въпреки успешните му действия, Тисаферн спира паричната помощ за кампанията, което принуждава Конон да отиде в Суза. С помощта на царица Парасатида, царят разбира за двойната игра на Тисаферн и дава заповед за екзекуция. Част от богатството му (ок. 200 таланта сребро) дава на Конон за военната кампания. В двора започват интриги и убийства, а в Елада потичат средства за подкупи на видни политици за отпор срещу Спарта. Създава се антиспартанска коалиция, в която влизат Атина, Аргос, Тива и Коринт, и в крайна сметка се стига до т. нар. Коринтска война (395 – 387 г.пр.Хр.). В битката при Книдос (крайбрежието на Мала Азия), обединеният гръко-персийски флот удържа решителна победа (10 авг. 394 г.пр.Хр.). С получените от персите 10 000 дарика/дарейки Конон отново изгражда т. нар. Дълги стени на Атина. Начело с Ификрат са постигнати няколко победи. Персите обаче предпочитат да поддържат дипломатически изтощителното противоборство между двете елински държави. Стига се до подписване на т. нар. *царски* или *Анталкидов мирен договор* (387 г.пр.Хр.), с който са затвърдени претенциите на Персия над елинските градове в Мала Азия и над Кипър, автономията на останалите гръцки полиси е гарантирана, забранява се създаването на съюзи, освен вече съществуващия Пелопонески съюз. Като компенсация Атина получава островите Лемнос и Скирос, важни търговски пристанища.

80-те години на IV в.пр.Хр. срещу Персия настъпва коалиция, съставена от фараона Ахорис, царя на Кипър Евагор, град Барк в Либия, пизидийците в Мала Азия и арабите

от Палестина. След някои неуспехи персите успяват да се справят и да докарат нещата до подписване на мирен договор с Евагор (380 г.пр.Хр.). В Египет те се отдават на грабежи, но заради пълноводието на Нил са принудени да се изтеглят. В 373 г.пр.Хр. в Кападокия започва т. нар. Велико въстание на сатрапите, подкрепено от спартански и атински наемници, продължило до 359 г.пр.Хр. Въстанието се разраства и обхваща дори финикийските градове, пизидийците и ликийците. Заради егоистичните стремежи на отделните участници, които играят ту на едната, ту на другата страна, въстанието не успява. Въпреки успехите, дворът и държавата са раздирани от противоречия. Големият син на А. II се опитва да го убие, но е предаден от един евнух и е екзекутиран заедно със синовете си. Средният му син Ариасп е набеден от по-малкия му брат Охус, че готви заговор и се самоубива. А. II умира през дек. 359 г.пр.Хр. на 86 години. Съхранени са много анекдоти за него. От всичките си 336 жени и наложници има 150 синове. Животът му е описан в *Сравнителни жизнеописания* на Плутарх. Престолът е наследен от третият му син Охус (Артаксеркс III).

Веселка Манавска